

UDK: 821.111.09-31 Барнс Џ.

■ ISTORIOGRAFSKO–METAFIKCIONALNI ASPEKTI PRIPOVEDANJA BARNSOVE *ISTORIJE SVETA*

JASMINA TEODOROVIĆ¹

Univerzitet u Kragujevcu, Filološko-umetnički fakultet,
Katedra za anglistiku,
Kragujevac, Srbija

U radu se preispituje konstituisanje narativnog identiteta subjekta, kako u kontekstu teorijskih postavki Linde Hačion, tako i u okvirima Rikerove dijalektike odnosa identita-*ipse* i identiteta-*idem*. Sledeći navedene teorijske pozicije, u radu se dalje razmatra diskurzivna determinisanost Barnsovog (postmodernog) subjekta u romanu *Istorija sveta u 10 ½ poglavlja*, čije narativno profilisanje, između ostalog, pokreće i pitanje granica postmoderniteta.

Ključne reči: istoriografska metafikcija, diskurs, subjekt, Sopstvo, temporalitet, narativni identitet.

1. POSTMODERNO PROBLEMATIZOVANJE ISTORIJE

Postavljanjem inicijalne teze da su i istorija i fikcija vidovi diskursa, Linda Hačion ističe da diskurs uspostavlja sistem značenja koji nije sadržan u događajima, već u pomenutom sistemu koji prošle događaje interpretira i rekonstruiše u istorijske „činjenice“ arhivske Istorije. U takav kontekst smešta se „postmoderno istorijsko osećanje: izvan asocijacija prosvetiteljskog progresa ili razvoja, idealističkog/hegelovskog svetsko-istorijskog procesa ili esencijalizovane marksističke predstave o istoriji. Postmodernizam se vraća suočavanju sa problematičnom prirodom prošlosti kao našeg objekta znanja u sadašnjosti“ (Hačion 1999: 162 –163).

U postmodernističkoj teorijskoj poziciji Hačionove, prošlost predstavlja objekt koji se profilise kao vid narativnog konstrukta. U kontekstu navedene teze Džudit Batler (Batler 2007: 51–52) postavlja niz pitanja. Naime, ukoliko je diskurs sve što jeste, odnosno „monistička stvar“, ako je sve tekst, ako je subjekt *mrtav*, ukoliko, uslovno rečeno, više nema stvarnosti, da li time dolazimo do pozicije ili, pak, do pojma, postmodernizma, odnosno do svojevrsnog postmodernističkog *projekta*? Međutim, postmoderna fikcija,

1 Kontakt podaci (Email): gazebooster@gmail.com

kako je tumači Linda Hačion, ne pretenduje da razgradi istoriju, niti može da prenebregne razvojni kontinuitet i teleološku zatvorenost istorijske konceptualizacije. Sa druge strane, Džudit Batler ističe da teorije „sebe nude u snopovima ili u organizovanim totalitetima“, te da se kao „strukturno slične, istorijski javljaju kao artikulacija istorijski specifičnog stanja ljudske refleksije“ (Batler 2007: 55). Da li, u tom slučaju, i koncept, odnosno žanr istoriografske metafikcije postaviti kao *znak*, svojevrsni *trop* koji upravo odlaže deridijanski *trag* u čitavoj konstelaciji postmodernističkih teorijskih postavki?

Sledeći navedene postavke, nameće se i sledeće pitanje. Šta jeste *sadašnjost*, odnosno šta jeste *stvarno*? „Nada je *uvek* osujećena, budućnost je uvek nešto *drugo* (...) čiji *način postojanja* nije način **prisutne stvarnosti**, ili *bar neprisutne stvarnosti kakva je sada*, i koja ostaje, dalje, potpuna, sa sopstvenom sadržinom“ (Džejmson 1974: 55). Međutim, postmoderna misao razmatra načine na koje jedan fenomen ulazi u sistem zvanične Istorije i preispituje načine na koje sistem Istorije stiče moć diskursa koja postaje *delotvorna* u sadašnjosti. U postmodernoj fikciji, kako je predstavlja Linda Hačion, ne postoji „čista forma“. Ne postoji istorijska činjenica kao apstraktna datost, koja je kontrolisana određenim teorijskim modelima koji, pak, čine drugi, podjednako zatvoren sistem.

2. POROZNA KONSTRUKCIJA ISTORIJSKOG PISMA

Istoriografska metafikcija, termin koji je sâm po sebi paradoksalan, „baca sumnju na samu mogućnost svake čvrste garancije značenja, koliko god ona bila smeštena u diskursu“ (Hačion 1999: 180). Međutim, istoriografska metafikcija koristi istorijsko saznanje i, u isto vreme, dovodi ga u pitanje, jer se pomenuto saznanje predstavlja kao proces diskurzivne prirode. Dakle, u pitanju je svojevrsni sistemski pluralizam, koji *proizvodi* smisao prošlosti. Iz navedenog proističe i pluralistički koncept istoriografske metafikcije. I istorija i fikcija konstituišu se kao *žanrovi*. Međutim, istaći ćemo da prošlost postoji pre nego što se uobličí u diskurs, odnosno neki vid narativne konstrukcije koja ostavlja tekstualizovani trag-ostatak. Tekstualizovane ostatke možemo posmatrati i kao entitete koji popunjavaju aporije *stvarnosti*. Aporije stvarnosti predstavljaju još jedan vid postmodernističke paradoksalnosti u kontekstu *stvarnosti* kao one koja „ostaje potpuna, sa sopstvenom sadržinom“ (Džejmson 1974: 55). U kontekstu istoriografske metafikcije, istorija se posmatra kao *zapis prošle realnosti*, čija se autonomnost problematizuje, a legitimitet autonomnog statusa dovodi u pitanje. Ipak, nužno je ispitati da li je istoriografska metafikcija uvek metafikcija, odnosno da li postmoderna istoriografska fikcija nužno sugeríše i istoriografsku metafikciju Linde Hačion?

Žanr istoriografske metafikcije poseduje, kako precizira Hačionova, „metafikcionalni impuls“. Metafikcionalni impuls ne može da poništi status formalnog, odnosno fiktivnog identiteta. Da li, u tom slučaju, ovaj tip postmodernističkog romana uspostavlja svoje istorijsko: poreklo, biće, konstrukt ili subjekt? Sa druge strane, kako tvrdi Linda Hačion, protivurečnost je u samom srcu postmodernizma, dok se „istorijsko i formalno nalaze jedno uz drugo, ali nije prisutna dijalektika“ (Hačion 1999: 176). Međutim, odnos istorijsko-formalno nužno podrazumeva dijalektički odnos referentnih sistema formalnog i fiktivnog, a u nastojanjima da se ispišu „nove“, palimpsest-istorije. Ukoliko, pak, istorijsko i formalno postavimo u paradigmatске paralelizme, a što

podrazumeva protivurečnost ovakve teorijske postavke, unapred se ukida mogućnost postmodernističke dijalektike: prisutno–odsutno, odsutno–prisutno, identiteta i razlike, ja–subjekta i narativnog identiteta subjekta, kao i same diskurzivnosti deridijanskog *odlaganja / odgode* značenja i diseminacije smislova.

Istoriografska metafikcija se, takođe, kategoriše kao *tip* romana u kome se i istorija i fikcija posmatraju kao istorijski pojmovi čiji su međudnosi istorijski i temporalno determinisani, u skladu sa tim i promenljivi. Kako tvrdi Hačionova, roman istoriografske metafikcije ne poništava nijednu stranu dihotomija: fiktivno/istorijsko, pojedinačno/opšte, sadašnje/prošlo. Dihotomija istinito/lažno svoje mesto, međutim, ne može pronaći u kontekstu u kom se fikcija *ovde* razmatra. Šta predstavlja „ovde“ Linde Hačion? Da li govorimo o njenim postmodernističkim teorijskim pozicijama, navedenim dihotomijama ili o paradoksalnim implikacijama kovanice „istoriografska metafikcija“?

Zašto pišemo svoju prošlost? Da li na taj način zapravo ispisujemo, u sadašnjem trenutku prema kome se prošlost upravo otvara, svoju budućnost, i to onu koja je uvek ono *drugo*, čiji način postojanja nije način „prisutne stvarnosti“? Ukoliko su dihotomije, kako Hačionova dalje navodi, nerazmrsive, nameće se pitanje u kojoj meri istoriografska metafikcija *proizvodi* koncept istorije i koncept fikcije? Kako se konstituiše junak istoriografske metafikcije i koja je njegova funkcija, ako je možemo nazvati „funkcijom“? Junak istoriografske metafikcije je ekscentrični, tzv. „podesni periferni tip“ koji, upravo, uspostavlja svoj *centar*. Da li se, onda, „u izvesnom smislu, subjekt konstituiše posredstvom isključenja i diferencijacije (...) U tom smislu, autonomija je logična konsekvenca opovrgnute zavisnosti, što znači da autonomni subjekt može da održi *privid* svoje autonomnosti samo ukoliko prekrije *prelom* iz kojeg se konstituiše“ (Batler 2007: 64–65). Međutim, decentrirana perspektiva iz koje se uspostavlja novi *sistem*, poprima status *centra–unutar–centra*.

Centralno pitanje jeste pitanje narativizacije, Rikerove konfiguracije², povezivanja događaja, statusa činjenice kao pojmovne matrice, koja prenosi značenje i stupa u dominantne sisteme, odnosno naracije koja prevodi znano u ispričano. Istoriografska metafikcija se bavi afirmacijom pojedinačnih prošlih događaja. No, događaj prošlosti jedino možemo „posedovati“ u vidu njegove diskurzivne datosti.

3. OD ISTORIOGRAFSKE METAFIKCIJE DO PRIČE BARNSOVOG SUBJEKTA U *ISTORIJI SVETA U 10 ½ POGLAVLJA*

U romanu *Istorija sveta u 10 ½ poglavlja* Džulijan Barns nastoji da uruši koncept totalizujućeg sistema i njegov dogmatski karakter, kako na mikrostrukturnom, tako i na makrostrukturnom planu priče. Prvi sistem u koji naš *marginalni* drvomorac³

2 U radu se pozivamo na Rikerovu narativnu konfiguraciju, a u kontekstu prefiguracije, konfiguracije i refiguracije kao konstituisanja narativnog identiteta koji se odnosi na konstituisanje identiteta narativno profilisanog subjekta u Barnsovom romanu koji je predmet ovog rada.

3 U objavljenom prevodu Barnsovog romana koristi se termin „drvomorac“, umesto popularnog naziva „žičak“, a što se pokazuje relevantnim za kontekst prvog poglavlja i Nojeve Arke sačinjene od drveta (gofera), i „crva koji nagrizava drvo“, pa tako relevantnim i na makrostrukturnom, odnosno mikrostrukturnom narativnom planu romana.

ulazi jeste monumentalni i monopolistički diskurs jedne od najvećih (meta)naracija – Stari zavet, odnosno utopistični mit o Potopu koji se dekonstruiše upravo dijalektikom odnosa centriranog i decentriranog. Drugi sistem koji biva diskurzivno rascepljen i ispunjen pukotinama subjekta koji, od prvog poglavlja, sebe nastoji upravo narativno da konstituiše, jeste ponovo starozavetni utopistični mit, ovoga puta o Raju. Sledeći sistem u kome se status Istine problematizuje jeste zapisivanje i arhiviranje selektovanih fragmenata naracije, svedočenja dveju strana u sudskom procesu koji je smešten u vreme Inkvizicije. Govorimo li o momentu u kome se apsurd nemog drvomorca koji govori očitava u činjenici da se spor vodi između stanovnika sela Mamirol i „nemih“, „razumom neobdarenih“ drvomoraca? Pomenuti modusi destabilizacije sistema bivaju, donekle, zarotirani u poglavlju „Preživela“, u kome epizoda inicijalne fragmentacije ljudskog uma za posledicu ima stanje uma, koje nastoji da pronade neko uporište, uma koji se iznova bori da, kao uporište, vidi ljubav, sreću i nadu. „Stabilno središte“, koje nudi umetnost biva poljuljano u poglavlju naslovljenom „Brodolom“. Međutim, Barns kao da u ovom delu, a koji je idejno povezan sa centralnom *uzgrednom digresijom* u ovoj knjizi, nudi neku vrstu kompromisa koji moramo prihvatiti. Svaki drugi put, između ostalog i put koji nude velike naracije, neminovno vodi ka obesmišljanju bilo kakvog pokušaja da se postave formalna pitanja i daju formalni odgovori. I dok Barnsovo vreme razlaže svaku priču u boje, oblike i obrise, umetnost, kao atemporalni fenomen, paradoksalno biva oslobođena temporalnim sidrom istorije. Međutim, „razumom i voljom neobdareni“, oni koji nam se predstavljaju kao atemporalni, smeštaju se u ram Žerikoove slike i time je, u duhu postmodernističke paradoksalnosti, temporalizuju. U poglavlju „Uzged“ Barns insektima, koji od početka i tokom cele knjige nagrizaju svaki oslonac, daje ulogu onih, koji „nagrizanjem“ istovremeno proizvode i zvuk „kuckanja“ – ljubavni zov. Ljubav je, dakle, predstavljena kao središte sveta jednog čoveka, spram svih ostalih, rekli bismo, mogućih svetova. Objektivna istina nije dostupna, posedujemo samo mnoštvo subjektivnih istina koje ocenjujemo, no ipak moramo da verujemo da objektivna istina jeste dostupna. Kako, u ovom vidu postmodernističkog problematizovanja koncepta dogmatskog, razmatrati koncept vere spram urušavanja vere u čovekovo spasenje, odnosno spasenje njegove duše u prvom poglavlju Barnsove *Istorije sveta*? Da li se momenat individualne, uslovno rečeno, slobodne volje u ovom segmentu odvajava od velikih naracija koje nameću koncept „slobodne volje“, dok inicijalni narativni konstrukt mita o Potopu biva urušen pričom onog koji nije obdaren ni razumom ni voljom? Pri čemu reč „obdaren“ sugerise potencijalni ironijski otklon od, kako Barns implicira, upravo monopolističkih diskursa. Ako se, uzimajući navedeno u obzir, izolovano posmatraju poglavlja „Planina Ararat“ i „Projekat Ararat“, može se doći do zaključka da Barns podržava tezu da „moramo da verujemo“. Međutim, knjiga je koncipirana u vidu hronološki nepovezanih poglavlja ove *Istorije sveta*, koju ćemo posmatrati kao, uslovno rečeno, povezanu naraciju, a da bismo je, u duhu istoriografske metafikcije, problematizovali. U tom slučaju, teza o konstruktivističkoj linearnosti naracije biva destabilizovana, imajući u vidu poslednje poglavlje kojim se dosledno dekonstruiše koncept vere koji je nametnut, opet, monopolističkim diskursima zvanične Istorije. U kontekstu nelinearno koncipirane Barnsove *Istorije sveta*, naposljetku ćemo se osvrnuti na drugo poglavlje, pod nazivom „Posetioci“. Sledeći inicijalni rascep na „parove“ i podelu na „čiste“ i „nečiste“ iz prvog poglavlja, Barns ostavlja junaka ove

priče o masakru koji vrše arapski teroristi bez ikakvih svedoka, koji bi njegovu priču čuli ili potvrdili. Ovo poglavlje potpuno urušava proces nastajanja neke priče, koja bi mogla biti zabeležena i time odabrana kao deo toka zvanične ili nezvanične istorije, a koja nije trasirana, niti verifikovana *drugim* koji će priču čuti. Da li ovo poglavlje, u isto vreme, sugeriše i besmisao konstruisanja bilo kakve naracije ako nema *drugog*, koji će je čuti i priču potvrditi ili opovrgnuti, kao što je to slučaj sa poglavljem „Preživela”? Pokrenuto pitanje Pol Riker razrađuje pojmovima *ipseiteta* i *drugosti*, odnosno hermeneutikom Sopstva. Riker ističe paradoksalnost koncepta „ličnog identiteta”, jer Sopstvo se konstituiše narativno, te možemo govoriti isključivo o *narativnom* identitetu, koji se uspostavlja kroz dijalektiku *ipseiteta* i *istosti*. Gotovo sledeći Rikerovo stanovište, Barns kao da sugeriše rikerovsko razlikovanje dva osnovna značenja identiteta. Kako navodi Pol Riker, dvoznačnost termina „identitet”, podrazumeva lični identitet, odnosno narativni identitet „u odnosu prema osnovnom svojstvu sebstva, naime njegovoj vremenitosti. Sâm identitet u smislu *idem* razvija jednu hijerarhiju značenja (...), a čija *postojanost u vremenu* sačinjava najviši stepen kome se suprotstavlja ono različito u smislu onog što se mijenja, što varira” (Riker 2004: 9).

Nameće se pitanje kako u kontekstu Rikerove *postojanosti u vremenu*, tumačiti momente permanentne temporalizacije Barnsovog ekscentriranog, atemporalnog „podesnog perifernog drvomorca”, koji, pored temporalizovanja Žerikoove slike, te i „stabilnog središta”, temporalizuje celokupni Barnsov diskurzivno haotičan paradigmatički okvir? Status Barnsovog (post)modernističkog uokviravanja priče-matrice, temporalnosti i teze o (de)centriranosti Linde Hačion, destabilizuje se i atemporalizuje. Ukoliko, u ovako profilisanim okvirima, ovo poglavlje razmatramo u kontekstu poglavlja „Verski ratovi” i vođenja sudskog procesa, nameće se pitanje šta se dešava kada imamo *drugog*, koji će priču čuti, zapisati i arhivirati? Ukoliko je, u tom smislu, Rikerova identičnost-*idem* suprotstavljena *ipseitetu* u odnosu na identitet-*ipse*, odnosno ukoliko „*Sopstvo kao drugi* (...) naglašava da ipseitet sopstva implicira alteritet do tog stepena da se jedno ne dâ misliti bez drugog” (Riker 2004: 10), pitamo se šta je u Barnsovoj *Istoriji sveta* Sopstvo priče? Da li je to *drugi* kao *drugost*, ili, pak, *idem-drugi*? Kako dalje, u tom kontekstu, pozicionirati Barnsove referentne sisteme mita, istorije i umetnosti? U postavci dijalektičnosti odnosa identiteta-*ipse* i identiteta-*idem*, Barnsova *Istorija sveta* otvara hermeneutičke horizonte, koji ne problematizuju samo pitanja decentriranja, urušavanja postojećih sistema i inkorporisanja subjekta u sisteme. Barnsova fikcija pokreće, između ostalog, i suštinsko pitanje konstituisanja *narativnog identiteta*. Vraćamo se, između ostalog, i na pitanje Hejdene Vajta: kako se vrši odabir događaja kao fenomena koji dobija status činjenice u okviru naracije, odnosno kako odabrani fenomen stupa u sistem koji poseduje delotvornu diskurzivnu moć. Međutim, bez *drugog*, priča, u šire postavljenim okvirima, ne postoji, odnosno ne dobija svoj legitimitet, a samim tim ni validaciju sopstvene konstitucije. „Priča konstruiše identitet lika, koji se može nazvati njegovim narativnim identitetom, tako što konstruiše identitet ispričane istorije. Identitet istorije je ono što tvori identitet lika” (Riker 2004: 155). Ko je u ovoj *Istoriji u 10 ½ poglavlja lik*: mit, istorija, ili Priča? Ukoliko je lik Priča, da li je decentrirana ili se samo decentrira u odnosu na referentne sisteme postojećih priča? Ukoliko su likovi mit, odnosno istorija, postmodernističko „pomeranje perspektive” upravo konstruiše identitet napisane istorije i dodaje još jedan sloj na palimpsest-istoriju.

Ako, pak, sledimo nechronološki niz poglavlja ovog (post)modernističkog romana, zajedno sa „prekidom“ umetnutim u njeno narativno tkivo i diskurzivne disparitete među njima, vraćamo se na „ogoljavanje ipseiteta kroz gubljenje oslonca u istosti“ (Riker 2004: 156). Dakle, pokrenuta pitanja postmodernističkih postavki: fragmentarnog, marginalizovanog, diskurzivno determinisanog, diskontinuiranog, ekscentriranog, ali i narativno profilisanog, Barnsovu *Istoriju sveta* upravo centriraju u sopstvenoj strukturalnosti koja misli sebe samu, te ova istorija postaje upravo deridijanska *funkcija*, odnosno Rikerovo konstituisanja narativnog identiteta. Inicijalni *rascep* subjekta, koji jedino kroz priču nastoji *sebe* da uspostavi u vremenu i samom momentu pripovedanja, biva razrađivan kroz pomenute varijetete diskursa. Različiti diskurzivni modusi se, međutim, sve vreme oslanjaju na referentni sistem mita. Šta se dešava sa Barnsovim mitom od koga je, kako se u knjizi navodi, sve i počelo? Pored tipično postmodernističkog tretiranja problematike uvodi se atemporalni momenat, drvomorac, koji upravo *vezuje*, ne razara, *narativno tkivo*. Zbog čega Barns u svojoj knjizi nastanjuje nešto što nije determinisano vremenom, čiji put nije trasiran razumom i „slobodnom voljom“, a onda atemporalnom drvomorcu, na samom početku, daje moć govora i na taj način prenosi još jednu priču? Drvomorac „nestaje“ iz poslednje priče o utopijskom snu o spasenju čovekove duše, ali nam se vraća utopijski san zajedno sa pričom o *podeli*, ovoga puta na Pakao i Raj. Da li Barns sugeriše *podelu*, *razdvojenost*, koja je unapred izgradila novi prostor, u kome podeljeni subjekt neminovno proizvodi jezik koji je, zapravo, odvojen od stvarnosti i dela, pa samim tim i subjekt biva odvojen od sebe samog? Navedeno nameće zarotiranu Rikerovu dijalektiku odnosa identiteta-*ipse* i identiteta-*idem*. Da li sada starozavetni mit posmatrati kao starozavetni mit ili kao mit-priču, koji će rezultirati svim potonjim naracijama kojima će se, već razdvojen subjekt, uvek iznova uspostavljati, kako u odnosu na vreme, prostor i jezik, tako i u odnosu na priču kao diskurzivni fenomen, kojim se subjekt konstituiše u prostoru i vremenu?

I Riker pita: „Ako je jarak tako dubok, kako izgleda, između fikcije i života kako smo mogli, u našem vlastitom prolaženju kroz nivoe *praxisa*, da smjestimo na vrhunac hijerarhije mnoštvenih praktika zamisao o narativnom jedinstvu *života*“ (Riker 2004: 166)? Ukoliko se navedene teorijske postavke posmatraju u ovakvim okvirima, Barnsova *Istorija sveta u 10 ½ poglavlja* jeste još jedan pokušaj da se kroz naraciju odredi subjekt i njegov status u istorijskom i, konsekvntno, temporalnom kontekstu. Barns, međutim, istovremeno pokreće teme koje su pre, kako ističe Hejden Vajt, opšteljudske nego što pripadaju osobenostima neke određene kulture ili ideološke orijentacije. Vajt, uslovno rečeno, briše razliku između istoriografskih ostvarenja i filozofskih dela, jer se i jedna i druga bave pitanjima istorije i stvaraju određene vizije sveta koji je, ukoliko se uzme u obzir njegov narativni karakter, neminovno istorijski svet, te je i istorijsko delo vrsta literarnog artefakta. Ukoliko uzmemo u obzir stanovište Pola Rikera, koji istoriju odvajava od fikcije, ali i istoriju i fikciju smešta u polje narativnog diskursa, Barnsova knjiga upravo ilustruje narativni karakter oba polja ljudskog delovanja. Dakle, ova *Istorija sveta*, kao još jedna fikcija i pokušaj konstituisanja narativnog identiteta, svakako ide nekoliko koraka dalje i pokreće, između ostalog, teme kojima se subjekt kroz priču, a koji je istovremeno i u priči, odvajkada bavio. Barns tendenciozno uzima starozavetni mit, odnosno mit kao fenomen koji ulazi u diskurzivni sistem, i pokazuje kako se mit reflektuje u raznim poljima ljudskog delovanja, istovremeno ukazujući na njegove dogmatske aspekte. Sa druge strane, mit

predstavlja centralni i, sledeći postavke Linde Hačion, centrirano–decentrirani fenomen, koji takođe ukazuje na one najdublje aspekte ljudske prirode i najdublje ljudske čežnje koje, kako nam Barns govori, ne mogu dobiti formalne odgovore ma koliko narativnih modela ponudili da bismo te aspekte razumeli i čežnje zadovoljili. Barnsova *Istorija sveta*, kao jedna od mnoštva istorija koje su već napisane i arhivirane, kao i jedna od onih nearhiviranih, dosledno ilustruje potencijalnu *odvojenost* Rikerovog *bića* od reči/jezika i, konsekventno, *rascep* unutar subjekta, koji sebe nužno konstituše naracijom.

Barnsova *Istorija sveta*, takođe, sugerise svojevrstu paradigmu konstantne interpretacije, ulančavanja i umnožavanja. Barnsov odabir apokaliptičnog starozavetnog mita o Potopu ide u prilog tezi da posle „još jednog“ Potopa stvaramo „još jednu“ Istoriju Sveta, dok je Original nestao u tom Potopu, a svet ostao kao *kopija*, replika *potopljenog originala*. Posebnu pažnju zavređuje momenat Barnsovog odabira mita kao tematsko–simboličkog, pa i autopoetičkog vezivnog tkiva romana, kao i pozicioniranje mita kao utopije i utopije kao mita, što će reći – mita, istorije, priče kao utopijskog impulsa. Pretpostavke historiografske metafikcije svakako imaju svoje odjeke u romanu, ali se roman ne može definitivno podvesti pod *žanr* historiografske metafikcije. U prilog tome govore i teorijske postavke Rolana Barta, koji ističe da će reči uvek donositi novu formu, koja će tražiti novo ispunjenje, a kroz neki smisao za kojim odvajkada tragamo, dok ga upravo forma, te i priča, uvek vešto *skrivaju*. Dijalektika forme, smisla i reči svoje odjeke ima u Rikerovom *Sopstvu kao drugom*. Na čitaocu je ove *Istorije sveta* da u njoj pokuša da pronađe svoje *ipse* i svoje *idem*, kao i odjeke metafiktionalnosti, ili, pak, živototvornog identiteta neke svoje priče, a čime će *jarak* između fikcije i života učiniti manjim. Uostalom, i ova „prošlost naracije samo je kvaziprošlost narativnog *glasa*“ (Riker 2004: 170).

LITERATURA

- Barns, Dž. 1994. *Istorija sveta u 10 ½ poglavlja*, prev. Ivana Đorđević i Srđan Vujica. Beograd: Centar za geopoetiku.
- Barnes, J. 1990. *A History of the World in 10 ½ Chapters*. London: Picador.
- Bart, R. 1979. *Književnost, mitologija, semiologija*, prev. Ivan Čolović. Beograd: Nolit.
- Bečanović Nikolić, Z. 1998. Rikerovo shvatanje mesta i uloge naracije u historiografiji. U *Hermeneutika i poetika: Teorija pripovedanja Pola Rikera*. Beograd: Geopoetika.
- Batler, Dž. 2007. Kontigentni temelji: feminizam i pitanje postmodernizma. U Š. Benhabib *et al.* (ur.) *Feministička sporenja: filozofska razmena*, prev. Jelisaveta Blagojević. Beograd: Beogradski krug.
- Derida, Ž. 1990. Struktura, znak i igra u diskursu humanističkih nauka. U *Bela mitologija*, izbor i prev. Miodrag Radović. Novi Sad: Bratstvo–jedinstvo.
- Hačion, L. 1999. *Poetika postmodernizma: istorija, teorija, fikcija*, prev. Vladimir Gvozden i Ljubica Stanković. Novi Sad: Svetovi.
- Milić, N. 1987. Nekoliko opštih mesta o Deridi, uz par reči za Džojsa. U *Uliks gramofon*, pogovor Novica Milić, prev. Aleksandra Mančić–Milić. Beograd: Rad.
- Riker, P. 1993. *Vreme i priča*, T. 1, prev. Ana Moralić. Novi Sad/Sremski Karlovci: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića.

- Riker, P. 2004. *Sopstvo kao drugi*, prev. Spasoje Ćuzulan. Nikšić: Jasen/Službeni list SCG.
- Džejmson, F. 1974. *Marksizam i forma*, prev. dr Dušan Puhalo. Nolit: Beograd.
- White, H. 1987. The value of Narrativity in the Representation of Reality. In W. J. T. Mitchell (ed.) *The Content of the Form: Narrative Discourse and Historical Representation*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.
- White, H. 1974. *Metahistory: The Historical Imagination in Nineteen-Century Europe*. Baltimore & London: The John Hopkins University Press.

SUMMARY

HISTORIOGRAPHIC AND METAFICTIONAL NARRATIVE ASPECTS OF BARNES'S *HISTORY OF THE WORLD*

The paper examines the modes of establishing the narrative identity, whether that be via the historiographic and metafictional aspects of narration, or by means of a paradoxical dialectical process of the subject self-establishment through the narrative process as such. The paper also re-examines the issues raised by Linda Hutcheon's theoretical tenets in relation to Barnes's subject that is inevitably incorporated into both, the system of history and the referential system of fiction. Consequently, through both of the systems, the storytelling and discursively determined subject inevitably obtains its self-acknowledgement within the narrative modes.

KEYWORDS: historiographic metafiction, discourse, subject, Selfhood, temporality, narrative identity.

(Originalan naučni rad primljen 01.02.2010;
ispravljen 05.04.2010;
prihvaćen 01.09.2010)